

Charles de Kerchove de Denterghem

Op 21 februari was het precies 100 jaar geleden dat Charles de Kerchove de Denterghem overleed in zijn huis in de Burgstraat. Wij willen van deze gelegenheid gebruik maken om even deze gekende Gentse figuur te belichten.

En bij wie konden wij voor zo iets beter terecht dan bij Pierre Kluyskens die destijds een serie artikels schreef over onze vroegere Gentse burgemeesters ?

Wij laten hier zijn bedenkingen volgen met dank aan de familie Kluyskens voor de toelating tot publicatie.

Op hun Kongres van 1846 hadden de Belgische Liberalen een dubbel doel bereikt : de stichting van de eerste georganizeerde politieke partij in het land, het opstellen en doen aanvaarden van een programma, een doctrine, een toekomstplan. De Liberalen waren sterk een eendrachtig uit dit voor hen beslissend kongres getreden. Hun nederlaag te Gent, onneembare vesting van de partij, bij de gemeenteverkiezingen van 1854, verwekte dan ook geweldige sensatie in gans België.

De katastrofale uitslag van die verkiezingen was voor de Gentse afdeling van de partij, een koud stortbad en een ernstige vermaning geweest : zelfs te Gent, konden de Liberalen onverwachts het onderspit delven. Zij zouden dan ook, onmiddellijk na de benoeming en aanstelling van Delehaye, de volgende verkiezingen voorbereiden, metikuleus, hardnekkig, met al de wapens over dewelke de oppositie in ons land beschikt.

Die voorbereiding welke zal leiden naar de liberale triomf van 1857, is in het Gentse, grotendeels het werk geweest van Karel de Kerchove, de zoon van de in 1854 door het kiezerskorps aan wal gezette burgemeester. Voor die beslissende verkiezingen van 1857, werd de spurt, om een uitdrukking aan de sportterminologie te ontfutselen, van heel ver ingezet.

Op 26 januari 1857, heeft in het foyer van de Minardschouwburg, de algemene vergadering plaats van de "Liberale Grondwettelijke Vereniging". Een voorzitter wordt verkozen : de 38-jarige Karel de Kerchove, de Kerchove de Limon, zoals men hem noemt om hem gemakkelijker te onderscheiden van zijn vader, graaf Constant de Kerchove de Denterghem.

De militanten van de partij hebben vertrouwen in deze kalme, bezadigde man die weet wat hij wil. De Gentse kiezers kennen hem nochtans slecht, hij is immers nooit biezonder op het voorplan getreden. Bij de gemeenteverkiezingen van 27 september wordt hij weliswaar verkozen, doch van de zestien verkozen liberalen, zijn er slechts twee kandidaten die minder

(Copyright Stadsarchief Gent)

stemmen behaald hebben dan de Kerchove, en niettemin zal hij het zijn die, na het ontslag van Delehay, bij Kon. Besluit van 21 december van hetzelfde jaar, burgemeester van Gent zal worden benoemd.

Het prestige van de naam zal, in die jaren, niet geheel vreemd zijn geweest aan de keus van de overheid, echter ook de belofte die de jonge de Kerchove voor de liberalen vertegenwoordigt.

Men heeft in de leiding van de partij begrepen dat populariteit een broos iets is en geen absolute waarborg van overwinning uitmaakt. In een stad als Gent, waar de strijd hard, onmeedogend wordt gevoerd, heeft men een nuchtere doktrinair nodig, omringd door een staf bekwame medewerkers. De oppositie, aangevoerd en opgehitst door "Le Bien Public" zal ongenadig, onvermurwbaar zijn, en op dat ogenblik weten de Liberalen niet eens dat het katholiek dagblad, enkele maanden later op de medewerking zal mogen rekenen van een jonge journalist, die zich dra zal veropenbaren als de meest geduchte debatter van het land : Willem Verspeyen, de man die een halve eeuw lang, met de pen, een strijd op leven en dood tegen de Liberalen zal voeren.

*

* *

In 1857 is, alles bij mekaar, een Karel de Kerchove the right man voor de Gentse liberalen.

Hij wordt te Gent geboren op 4 juni 1819 als zoon van Constant de Kerchove en gravin Pauline de Loose. Na zijn middelbare studies, loopt hij kollege aan de Universiteit waar hij het diploma van Ingenieur van Bruggen en Wegen behaalt, een diploma dat gewoonlijk niet leidt naar de kronkelende wegen van de politiek, behalve wanneer men thuis aan tafel zit met een vader-burgemeester en men tevens bevriend geraakt met een sterke personaliteit als François Huet, filosoof en voornaamste discipel van de Franse wijsgeer Bordas-Demoulin.

De invloed van Professor Huet, die aan de Gentse Hogeschool de wijsbegeerte doceerde, is van kapitale invloed geweest op heel wat politieke figuren uit de tijd, liberalen en toekomstige socialisten. Huet, heftig bekampt door de geestelijkheid en door de konservatieven, heeft ook op Karel de Kerchove een beslissende invloed uitgeoefend en heeft hem talrijke gedachten en principes aangeleerd, welke de jonge burgemeester naderhand in zijn politieke loopbaan zal trachten te verwezenlijken en die van hem, vrij vlug, de leider van de door nieuwe idealen bezielde liberale partij; althans in het Gentse, zullen maken.

Op 16 mei 1843 trad Karel de Kerchove in het huwelijk met Eugènie de Limon de Steenbrugghe, die hem zes kinderen zou schenken : Oswald, die later goeverneur van Henegouwen, volksvertegenwoordiger en senator zou worden, Malvina, Rodolf, Clotilda, Louisa en Adelbrecht.

Materiële of financiële zorgen zullen er in de familie de Kerchove wel nooit bestaan hebben. Wij kennen zelfs, tengevolge van een vinnige polemiek, die zijn eigen partij had uitgelokt, het approximatief bedrag van zijn fortuin, toen hij een tijdlang burgemeester van Gent was.

De Liberalen die het in die jaren speciaal op de kloosters hadden gemunt en een scherpe campagne voerden tegen de zg. Dode Hand, hadden in hun pers en in een "Statistique des Couvents de Gand" beweerd dat het gezamenlijk fortuin van de Gentse kloosters ruim 12.000.000 goudfrank bedroeg.

De katolieke senator Jules Lammens greep toen naar zijn beste pen en liet in "Le Bien Public" van 4 juni 1878 een open brief "en réponse à la "Statistique des Couvents de Gand" publiée par l'Association libérale" verschijnen, waarin hij mathematisch aantoonde dat de burgemeester van Gent eigenaar was van 3.897 ha grond, met een gezamenlijk waarde van 14.866.503 goudfrank, hetgeen in onze munt omgezet, zowat een peulschilletje van 750.000.000 fr. vertegenwoordigt !

In 1849 had Karel de Kerchove zijn intrede in de politiek gedaan. In een kleine brochure, in 1898 verschenen en aan de gewezen burgemeester van Gent gewijd, schrijft G. D. Minnaert : "Als een zeer bemind lid van verscheidene verenigingen en genootschappen, deed hij in 1849 zijn intrede in het praktische staatsleven als lid van de provinciale raad, betrekking welke hij waarnam op de meest eervolle wijze. De ernstige diensten die hij daar bewees, het vrij overtuigend uitspreken zijner vrijzinnige denkbeelden, deden zijn invloed en gezag allengs rijzen."

De tweede etappe van zijn politieke loopbaan was zijn verkiezing, begin 1857, tot voorzitter van de Liberale Grondwettelijke Vereniging, de derde zijn verkiezing tot gemeenteraadslid in oktober van hetzelfde jaar, kort nadien gevolgd van zijn benoeming tot burgemeester van Gent.

Het burgemeesterschap is, in het Gentse, van oudsher een nuttige wipplank geweest voor nationale functies : Karel de Kerchove deed in 1863 als vertegenwoordiger van het arrondissement, zijn intrede in de Kamer, enkele jaren nadien in de Senaat, maar het was niettemin aan het bestuur van zijn geboortestad dat hij het beste van zijn tijd en van zijn talent heeft gewijd.

*

* *

Wanneer men een na een de politieke loopbaan van onze burgemeesters ontleedt, komt men onvermijdelijk tot de konklusie dat in elke carrière het partijpolitieke van het administratieve moet worden gescheiden, als het kaf van het koren. Een burgemeester is groot in de mate dat hij het administratieve, d.w.z. de praktische verwezenlijkingen van blijvende aard die de stad zelve en de meerderheid van de burgers ten goede komen,

kan of durft stellen boven de imperatieven hem door de politieke lijn of optiek van zijn eigen partij opgedrongen.

Dit is slechts mogelijk in perioden zonder politiek, filosofisch of religieus fanatisme.

In de tweede helft van XIXe eeuw was een dergelijke onafhankelijkheid uitgesloten omdat het plaatselijk politiek leven niet meer dan een kalke was van het nationaal leven en zijn troebel politiek klimaat.

Menig burgemeester van Gent zou in die jaren de slaaf geworden zijn van de denkbeelden en instructies van zijn partij. Het strekt ongetwijfeld Karel de Kerchove tot eer dat hij zich terdege heeft ingespannen om aan die dwingelandij, aan die imperatieven te ontkomen. "Ik heb máár één doel, had hij bij zijn eerste optreden in de Gemeenteraad na zijn benoeming verklaard, dat is, in de mate van mijn krachten mede te werken tot de bloei en de welvaart van de stad, ter behartiging van haar belangen en het behoud van de uitnemende naam, die zij in het land geniet."

Alle burgemeesters hebben dezelfde of ongeveer dezelfde woorden gesproken, zoals zij ook allen, daags van of na hun aanstelling, de gebruikelijke serenades in ontvangst mochten nemen. Voor Karel de Kerchove die toen in de Burgstraat woonde, waren die serenades biezonder talrijk: van de Melomanen, de Koormaatschappij, het muziekkorps van de Burgerwacht, het orkest van de Grote Schouwburg.

Het is pas na het uitsterven van de laatste akkoorden, dat de zware taak begint.

de Kerchove vervulde ze als kalme, gewetensvolle, bezadigde man. Hij was, schrijven zijn tijdgenoten, gezellig en gastvrij, een noeste werker, maar geen groot redenaar, "daarvoor had zijn stem noch kracht, noch buigzaamheid."

de Kerchove was een toegewijde burgemeester; men zag hem, tijdens de verschrikkelijke epidemie van cholera, de armste wijken van de stad bezoeken en men vertelde dat, toen de overstromingen ganse straten van de stad onder water hadden gezet, de Kerchove niet gearzeld had 's nachts, tot boven de knieën in het water, de gesinistreerde straten en wijken af te lopen.

Dit zijn gebaren die de populariteit van een burgemeester een paar graden doen stijgen, zo ook de grote liefde van Karel de Kerchove voor planten en bloemen. Een burgemeester die zich niet kan entoeziasmeren voor een roos of een nieuwe variëteit van plant, vrucht of bloem, zal te Gent vroeg of laat zijn matten mogen oprollen.

Graaf Karel de Kerchove de Denterghem, groot van gestalte, grand seigneur in zijn allures, met mooie, lange baard, zachte blik, was hetgeen men noemt een representatief man. De baard is ten andere lange tijd een onmisbaar attribuut geweest van het burgemeesterschap te Gent: na de Kerchove, droegen ook Lippens en Braun een mooiverzorgde baard.

De Kerchove zag bloemen graag, hij was tevens een kenner van bloemen. Sedert 1859 voorzitter van de Koninklijke Hofbouwmaatschappij, bezat hij aan de Nieuwe Wandeling prachtige serren en de mooiste Wintertuin van de stad; er ging geen prijskamp voorbij zonder dat de burgemeester er aan deelnam, er was geen prijskamp zonder ereprijs of erepalm voor hem.

Die liefde voor de bloemen vinden wij terug in zijn administratieve verwezenlijkingen. Hij wenste een stad met brede straten en brede lanen, met parken en bloemperken. Die liefhebber van bloemen wou licht en lucht in zijn stad, vooral in de ongezonde wijken. Zijn voornaamste verdienste in dit domein, was de aankoop door de stad van de gronden van de gewezen Citadel om ze om te vormen tot dit heerlijk Park dat de trots van Gent en de Gentenaren werd. De Kerchove begon het werk dat zijn opvolgers zouden voortzetten. Ook werd tijdens zijn burgemeesterschap ijverig gewerkt aan de nieuwe wijken o.m. op Rooigem, en aan het aanleggen van de Byloke- en Ekkergemlanen.

*
* *

Het was een lang burgemeesterschap, een kwart eeuw, voldoende om in menig domein nuttig en blijvend werk te verrichten.

Ging zijn bezorgdheid als mens, naar een fraai en zonnig uitzicht van de stad, zo ging zijn belangstelling als politieker, naar het onderwijs, in zeker opzicht ook, mede onder de invloed van de gedachten van Professor Huet, naar een weliswaar nog tamelijk bescheiden vorm van sociale verwezenlijkingen.

In die jaren dachten de Liberalen dat het beste middel om voor de partij de toekomst te verzekeren, het vermenigvuldigen was van de officiële scholen, waar zij een vast en trouw cliënteel hoopten te kunnen vormen. Voor die schoolpolitiek kreeg de Kerchove zijn partij als een man aan zijn zijde, niet het minst zijn rechtstreekse medewerkers als Callier, Vermandel, Colson, de Maere, Wagener en Laurent. Het aantal leerlingen van de stadsscholen steeg tijdens zijn burgemeesterschap, van 5.000 tot 19.000; talrijke nieuwe scholen werden gebouwd, o.m. twee rijksnormaalscholen, terwijl andere scholen werden vergroot of heringericht, als het Atheneum en de Middelbare School.

In die tijd was de grootste vreugde van burgemeester, stadsbestuur en ouders, de schoolkinderen te zien defileren. Met honderden, met duizenden trokken ze zingend door de straten bij de minste gelegenheid; voor de grote gebeurtenissen, het internationaal kongres van de sociale wetenschappen, de inhuldiging van het standbeeld van Jacob van Artevelde, de komst van de koning, werden het eindeloze défilees, met witte handschoenen, witte kousen, witte lintjes en strikjes in het haar.

Het was ook onder zijn bestuur dat in 1873 het burgerlijk hospitaal naar de plannen van Pauli en De Waele werd ingericht, dat de nieuwe gebouwen van het Instituut der Wetenschappen werd opgetrokken, dat het Muziekkonservatorium in nieuwe, degelijke lokalen werd ondergebracht, dat de teken- en schilderakademie volledig heringericht werd, en dat aan de haven van Gent belangrijke werken werden uitgevoerd, o.m. het graven van het Verbindingskanaal dat de Vaart op Terneuzen met de Brugse Vaart verbond, de verbetering van de inrichting van het Stapelhuis en zijn omgeving van 1866 tot 1878, de verdieping en verbreding van het Kanaal van Terneuzen. Op 2 juni 1879 werd het laatste vak, van Rieme tot aan de Hollandse grens ingehuldigd en vaarden drie grote steamers van de lijnvaart op Engeland voor het eerst, zonder gelicht te moeten worden, de haven van Gent binnen.

*
* *

Er zijn in de loopbaan van Karel de Kerchove twee gebeurtenissen welke men moeilijk over het hoofd kan zien : de staking van de Gentse wevers in 1859 en de verdrijving van de begijntjes uit het oud Begijnhof van Ste-Elisabeth.

De stakingen van 1859, meer bepaaldelijk de zaak van de herberg "In het zwart hondeken", zijn een bladzijde die herhaalde malen werd opgewekt o.a. in de historische roman van Anseele "Voor 't volk geofferd" en in het werk van Destrée en Vandervelde "Le socialisme en Belgique". In het begin van deze eeuw werden zij nogmaals, tijdens een discussie in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, in zitting van 20 april 1904, opgerakeld door Emiel Vandervelde : "En 1859, zo verklaarde spreker, c'était pourtant un libéral, ce bourgmestre de Gand, qui allait au local de l'Association ouvrière confisquer le pauvre argent que les ouvriers tisserands gantois étaient parvenus à réunir pour créer un fonds de résistance".

De zoon van wijlen Karel de Kerchove, graaf Oswald de Kerchove de Denterghem, toen senator, stuurde ogenblikkelijk de socialistische leider een brief, welke niet onbeantwoord bleef en daar beide tegenstrevers hun brieven in de pers lieten verschijnen, ontstond er heel wat kabaal in de politieke middens, hetgeen Oswald de Kerchove aanzette een brochure "La Grève des Tisserands Gantois en 1859" uit te geven. In dit werkje dat op een aantal officiële teksten steunt tracht hij de houding van zijn vader in deze beruchte en pijnlijke zaak te rechtvaardigen en de ware verantwoordelijkheden te bepalen.

Het was een van de tragische bladzijden uit de ontvoogdingsstrijd van de werklieden geweest. In 1859 beteugelden artikels 414 en volgende van het Strafwetboek nog steeds het verenigings- en stakingsrecht van de ar-

beiders. Welnu, begin 1859, was de toestand hachelijk in de Gentse katoenindustrie; fabrieken werden gesloten, de lonen verminderd, er heerste een zekere agitatie, meetings werden ingericht, werklieden gingen aan 't staken.

Het is dat ogenblik dat een slecht geïnspireerd magistraat die wellicht beter de wet dan de mensen kende, de prokureur des konings de Villegas, uitkoos om de politie opdracht te geven in de herberg "In het zwart hondeken" beslag te leggen op de kas die de opbrengst van de omhalingen of "rondekens" ten voordele van de stakende werklieden bevatte, de Villegas had dit bevel gegeven, zonder zelfs de burgemeester, hoofd van de politie, te raadplegen.

De politiekommissaris werd nogal koeltjes onthaald, trok zich terug, bracht verslag uit aan de burgemeester die ten stadhuize met de gouverneur van de provincie overleg pleegde. Beide waren het volkomen eens : het optreden van het Parket was "inopportun et odieux".

de Kerchove poogde toen met de uitbater van de herberg te onderhandelen, doch zonder enig sukses; toen beval het Parket aan Rijkswacht en Politie in de herberg binnen te dringen; zij werden met stenen onthaald doch konden uiteindelijk de hand leggen op de kas die 850 fr. 24 cent, bevatte !

Het verslag van gouverneur De Jaegher aan de Minister van Binnenlandse Zaken is een ware akte van beschuldiging, een kaakslag aan de prokureur des konings; het totaal gebrek aan takt en aan mensenkennis van deze magistraat had het ergste kunnen veroorzaken. In elk geval blijkt het wel dat Karel de Kerchove in deze aangelegenheid weinig verwijt treft, maar dat men hem andermans domheid en brutaal optreden in de schoenen heeft willen duwen.

In het tweede voorval, de verdrijving van de Gentse begijntjes, is integendeel de houding van de Kerchove onmogelijk goed te praten. Hij heeft in deze aangelegenheid slaafs de antiklerikale mentaliteit en instructies van zijn partij gevolgd, zonder ook maar iets te beproeven om de aanslag op de rechten van de begijntjes en op een van de mooiste Gentse stadsgezichten, te verhinderen. Als hoofd van het kollege en van de meerderheid in de gemeenteraad, was hij de verantwoordelijke en blijft hij de verantwoordelijke voor het gebeuren ook voor het nageslacht dragen. De antiklerikale meerderheid had besloten dat de begijntjes, kost wat kost, onder om het even welk voorwendsel, uit het Begijnhof Ste Elisabeth zouden verdreven worden en dat men dit gezegend oord zou verminken en van zijn karakter en atmosfeer beroven door het aanleggen van nieuwe, rechtlijnige straten, de vernieling van tuintjes en konventen. Het Verzoekschrift van de Grootjuffrouwen die herinnerden aan al hetgeen de begijntjes in het verleden voor Gent en zijn inwoners hadden gedaan, werd verworpen; de grachten werden gedempt, de ingangspoort

werd verwijderd, de huizen en konventen aan vreemde personen verhuurd en in een laatste gebaar van barbaarse woede werden de mooiste getuigen van het verleden afgebroken en gesloopt alsof men elk spoor van hun bestaan voor eeuwig had willen doen verdwijnen.

Uiteindelijk werden de begijntjes, in 1874, uit het Oud Begijnhof van Ste.-Elisabeth verdreven.

Het was en blijft een vlek en een smet op het burgemeesterschap van hem die in deze aangelegenheid de moed niet heeft gehad neen te zeggen aan zijn partij en aan zijn direkte medewerkers.

*

* *

Karel de Kerchove was bijna een kwart eeuw burgemeester van Gent, toen hij zijn krachten zag afnemen; hij streed moedig tot het uiterste; wanneer hij inzag dat hij zijn mandaat voortaan niet meer naar behoren zou kunnen uitoefenen, schreef hij een brief aan de Gemeenteraad waarin hij de leden ter kennis bracht dat hij ontslag als burgemeester van de stad indiende. Drie dagen later begaf een afvaardiging van de Raad zich naar zijn woning om hem te danken voor al hetgeen hij voor zijn geboortestad had gedaan. Het was zijn laatste troost; hij overleed kort nadien op 21 februari 1882.

Gent bracht hem een laatste grandioze en postume hulde.

Zijn marmeren borstbeeld werd in de Gemeenteraadszaal geplaatst, zijn portret in de stadsscholen. Zijn naam werd gegeven aan een school, het Instituut de Kerchove.

Zijn talrijke vrienden en bewonderaars richtten hem, in 1899, een monument op aan de ingang van het Citadelpark, werk van Leroy en Marchand. Aan de laan zelve werd in 1918 zijn naam geschonken.

PIERRE KLUYSKENS